

*М. В. Андрієнко,
кандидат історичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

M. Andiyenko,
Candidate of History Sciences

SPECIAL ASPECTS OF FIRE SAFETY PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE WITHIN
THE PERIOD OF ITS ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT

У статті досліджено особливості становлення та розвитку державного управління сферою пожежної безпеки в сучасній Україні протягом трьох історичних періодів: пожежна охорона (безпека) у складі МВС України (1991—2003 рр.); пожежна охорона (безпека) у складі МНС України (2003—2012 рр.); пожежна охорона (безпека) у складі ДСНС України (з кінця 2012 р. — до теперішнього часу), управління якою здійснювалося через Міністра оборони України до 25 квітня 2014 р. і здійснюється через Міністра внутрішніх справ України з 25 квітня 2014 р. Визначений ланцюжок трансформації органів управління пожежної охорони та їх підпорядкованості. Встановлено паралель між змінами соціально-економічного стану України і змінами в сфері пожежної безпеки.

The article studies special aspects of fire safety public administration in Ukraine within three historical periods: fire protection (safety) in the framework of the Internal Affairs Ministry of Ukraine (1991—2003); fire protection (safety) in the framework of the Ministry of Emergencies of Ukraine (2003—2012); fire protection (safety) in the framework of the State Emergencies Service of Ukraine (2012 — present), managed under the control of the Defense Minister of Ukraine until April 25, 2014 and of the Interior Minister of Ukraine from April 25, 2014. Series of transformations of fire protection managing authorities and their subordination are defined. Correlation of social and economic changes in Ukraine with changes in the fire safety sphere is established.

*Ключові слова: пожежна безпека, сфера пожежної безпеки, державне управління.
Key words: fire safety, fire safety sphere, public administration.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМАТИКИ

Питаннями дослідження розвитку окремих питань державного управління сферою пожежної безпеки (далі — ПБ) у сучасній Україні займалися такі відомі українські фахівці, як В.М. Андрієнко, А.В. Антонов, П.С. Атаманчук, М.В. Болотських, Ю.М. Горбаченко, В.А. Доманський, О.І. Запорожець, В.В. Ліпинський, С.Д. Коваленко, М.О. Колегаєв, М.А. Кришталь, М.М. Кулешов, В.К. Окнян, А.С. Рогозін, А.П. Рожков, П.П. Томко, О.О. Труш, С.І. Сташенко, І.П. Соколовський, М.В. Удод, Б.Б. Хіжняк, В.М. Шоботов, Т.М. Шерба та ін. При цьому дослідження особливостей становлення та розвитку державного управління сферою ПБ у сучасній Україні були висвітлені частково чи викладалися у більш загальному вигляді.

МЕТА СТАТТІ

Розкрити особливості здійснення державного управління сферою ПБ у сучасній Україні.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Дослідженню окремих питань управління сферою ПБ у незалежній Україні присвячена низка наукових і фахових праць. Важливим аспектом такого дослідження є три історичні періоди: пожежна охорона (безпека) у складі МВС України (1991—2003 рр.); охорона (безпека) у складі МНС України (2003—2012 рр.); охорона (безпека) у складі ДСНС України (з кінця 2012 р. — до теперішнього часу), управління якою здійснювалося через Міністра оборони України до 25 квітня 2014 р. і здійснюється через Міністра внутрішніх справ України з 25 квітня 2014 р.

Дослідимо ситуацію у сфері ПБ у перший період (1991—2003 рр.). Відразу після проголошення незалежності Україна за своїм економічним потенціалом, і найголовніше, готовністю населення країни до здійснення демократичних реформ, була здатна до лідерства серед країн Європи [1], але, як це констатує новітня історія, втратила цей шанс і опинилася далеко позаду них.

Мале місце динамічне наростання цінкових і структурних диспропорцій, тривала негативна динаміка скорочення питомої ваги галузей, що виробляли продукцію інвестиційного комплексу. Швидко збільшувалася частка найбільш енергоємних та екологічно шкідливих галузей (паливно-енергетичної, металургійної, хімічної тощо).

За період з 1991 по 2003 рр. кількість пожеж в Україні перевищило цифру в 600 тис., у яких загинуло майже 30 тис. осіб. Вогнем було завдано матеріальних збитків на мільярди гривень. Порівняно з країнами ближнього зарубіжжя Україна, на жаль, посідала одне з перших місць за кількістю пожеж і негативних наслідків від них [2—5]. Показник загибелі людей в Україні (у розрахунку на 1 млн населення), перевищував такий же показник у провідних країнах світу в 2—8 разів [6, 7].

Майже третину всіх промислових об'єктів становили підприємства, пов'язані з виробництвом, переробкою та зберіганням сильнодіючих отруйних, вибухонебезпечних і пожежонебезпечних речовин. За умов економічної кризи та браку коштів дуже повільно та несвоєчасно здійснювалося оновлення і заміна застарілих основних виробничих фондів, рівень зношення обладнання яких наближається до критичного.

Такий стан обумовлював постійну загрозу виникнення пожеж і аварій, масштаби та наслідки яких були здатні негативно вплинути на стан довкілля й рівень національної безпеки України в цілому. Крім того, певні ускладнення спричинялися ще й негативними змінами, що відбувалися в соціально-економічному житті країни [8].

Стан пожежної безпеки в Україні, який склався протягом першого та найскладнішого історичного періоду (1991—2003 рр.), свідчить, що в порівнянні з розвиненими країнами, рівень забезпечення захисту людей, національного багатства та довкілля не відповідав сучасним на той час вимогам. Виходячи з цього, перед державою повстала нагальна потреба у визначенні пріоритетів у сфері ПБ, що дозволило би більш ефективно й обґрунтовано формувати управлінські рішення щодо проведення заходів, які мали забезпечувати сталий розвиток і належний стан протипожежного захисту як об'єктів, так і населення в цілому.

Ситуація в сфері ПБ погіршувалася в наслідку існування в Україні низки деструктивних причинно-наслідкових явищ: різке зниження рівня пожежної безпеки підприємств і населених пунктів у зв'язку з дефіцитом засобів забезпечення пожежної безпеки; невиконання державних цільових програм "Пожежна безпека і соціальний захист" через незадовільне їх фінансування; неконтрольоване ввезення в Україну пожежонебезпечних речовин, матеріалів, виробів, обладнання тощо; необґрунтоване скорочення чисельності всіх видів пожежної охорони (державної, відомчої, місцевої та добровільної); зростання кількості комерційних підприємств, головною метою роботи яких було одержання прибутку без належних витрат на забезпечення пожежної безпеки тощо [2—7].

Зростання потенційної та реальної пожежної небезпеки на об'єктах промисловості, сільського господарства, житлового сектора вимагало збільшення можливостей

екстреного реагування служб пожежної охорони та розв'язання комплексу проблем управлінського, нормативно-правового, кадрового, фінансового, матеріально-технічного, соціального, науково-технічного та інформаційного характеру [6; 9; 10].

Гострота протипожежної проблеми обумовила прийняття урядом України "Державної програми забезпечення пожежної безпеки на 1995—2000 рр.", яка була спрямована на реалізацію державної політики щодо посилення протипожежного захисту в країні та поліпшення матеріально-технічного і фінансового стану підрозділів пожежної охорони. Вона вимагала вжиття організаційних та інженерно-технічних заходів з боку міністерств, відомств, місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування [11; 12].

Розпад СРСР зашкодив здійсненню низки запланованих заходів у сфері ПБ. Так, зупинився на півкроку вкрай необхідний процес автоматизації в системі пожежної охорони країни. Незважаючи на прийняття великої кількості вкрай потрібних законодавчих та інших нормативно-правових актів, закон про пожежну безпеку так і залишився не прийнятим.

Враховуючи існування проблеми пожеж і важливість забезпечення пожежної безпеки, що є невід'ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства та навколишнього природного середовища, 17 грудня 1993 р. був прийнятий Закон України "Про пожежну безпеку". Цей закон визначив загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулював відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності [13].

Постановою КМ України "Про заходи щодо виконання Закону України "Про пожежну безпеку" від 26 липня 1994 р. №508 було затверджено Положення про Державну пожежну охорону та доручено [14]: для координації та вдосконалення роботи, пов'язаної із забезпеченням пожежної безпеки, та контролю за її проведенням керівникам міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади утворити до 1 жовтня 1994 р. у центральному апараті у межах існуючої чисельності його працівників службу пожежної безпеки; міністерствам і відомствам, виконкомам місцевих Рад забезпечити дотримання вимог щодо пожежної безпеки продукції, яка виготовляється в Україні та ввозиться на її територію; Міністерству внутрішніх справ в тримісячний термін розробити разом із заінтересованими міністерствами і відомствами та затвердити:

- порядок проведення експертизи проектної та іншої документації щодо пожежної безпеки і видачі дозволів на початок роботи підприємства;
- положення про сільську пожежну охорону;
- положення про добровільну пожежну дружину (команду);

Міністерству внутрішніх справ, Міністерству фінансів, Міністерству економіки, Комітетові у справах нагляду за страховою діяльністю з участю Української пожежно-страхової компанії у тримісячний термін внести до КМ України пропозиції стосовно запровадження обов'язкового страхування майна від вогневих ризиків з передбаченням порядку і умов відрахування сум від страхових платежів органам ДПО на запобіжні протипожежні заходи; Міністерству машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії забезпечити в 1994—1998 рр. виконання робіт для створення і впровадження в

діяльність Державної пожежної охорони інформаційної системи управління пожежної безпеки країни тощо.

Наказом МВС України "Про затвердження Положення про добровільні пожежні дружини (команди) та Типового положення про пожежно-технічну комісію" від 27 вересня 1994 р. №521 були визначені засади створення добровільних пожежних дружин (команд) на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, видів діяльності та наявності підрозділів державної чи відомчої пожежної охорони з кількістю працюючих, як правило, не менше 50 чоловік [15].

Наказом МВС України "Про затвердження Положення про сільську пожежну охорону" від 17 листопада 1994 р. № 626 була оптимізована пожежна охорона в районах сільської місцевості і затверджено Положення про сільську пожежну охорону [16].

Система підготовки кадрів для сфери ПБ залишилася від Радянського Союзу. Мережа навчальних закладів була представлена Харківським пожежно-технічним училищем МВС СРСР, Львівським пожежно-технічним училищем МВС СРСР, Черкаським пожежно-технічним училищем МВС СРСР і Вінницькою республіканською школою — навчальним загоном з підготовки молодшого та середнього начальницького складу професійної пожежної охорони [17—20].

Функцію головної науково-дослідної установи в сфері ПБ було покладено на Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки МВС України (до березня 1992 р. — Київська філія ВНДІПО МВС СРСР) [21].

Постановою КМ України від 7 лютого 2001 р. № 133 були створені Інститут державного управління у сфері цивільного захисту і Всеукраїнський науково-дослідний інститут цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру [22].

Інститут державного управління у сфері цивільного захисту був створений з метою реалізації завдань Єдиної державної системи щодо підвищення кваліфікації та перепідготовки керівних кадрів і фахівців для потреб центральних та місцевих органів виконавчої влади, у сфері цивільного захисту, і забезпечення діяльності міжгалузевої системи функціонального навчання на рівні областей, міст, регіонів.

Нестабільний стан економіки української держави в перше десятиріччя її незалежності став однією з причин погіршення соціальної захищеності працівників пожежної охорони. До негативних факторів слід віднести і те, що проблеми пожежної безпеки, збереження матеріальних цінностей і самого людського життя не посіли на той час належного місця у діяльності органів виконавчої влади та виборних органів місцевого самоврядування.

Незадовільний стан справ з пожежами та їх наслідками, обмежене фінансування заходів, передбачених для підвищення рівня протипожежного захисту населених пунктів та об'єктів у наслідок тривалої економічної кризи в Україні та вирішення питань щодо розроблення і придбання сучасних зразків пожежної техніки, обладнання, засобів зв'язку та індивідуального захисту особового складу обумовив розробку та затвердження постановою КМ України 1 липня 2002 р. "Програми забезпечення пожежної безпеки на період до 2010 року". При цьому, розв'язання проблеми забезпечення пожежної безпеки полягало в комплексному та поетапному вирішенні проблемних питань у сфері ПБ, гарантованого захисту суспільства та навколишнього природного середовища від пожеж і їх наслідків, впровадження організаційних

засад функціонування системи забезпечення пожежної безпеки органів влади всіх рівнів, зміцнення правової, науково-технічної та ресурсної бази, що давало змогу суттєво зменшити в державі кількість пожеж та надзвичайних ситуацій [23].

Враховуючи принцип історичної об'єктивності, слід відмітити, що в період 2000—2004 рр. відбулися позитивні зрушення в економічній сфері. Це підтверджувалося високими темпами економічного зростання, стабільною національною грошовою одиницею, хоча інфляційні ризики в економіці продовжували мати місце. За темпами зростання економічних показників у 2000—2001 рр. Україна ввійшла до групи країн, які тоді лідирували в світі [24—26].

Глибину економічних зрушень засвідчує динаміка 2002 р., у якому відбувся позитивний процес стабілізації виробництва та створення умов для подальшого зростання. Результати 2003 р. також свідчили про вихід економіки на більш високі темпи зростання, що створювало реальні можливості для забезпечення відчутного перелому на краще у задоволенні життєвих потреб суспільства. Ситуація позитивних зрушень залишалася дещо стабільною майже до кінця 2004 р., що мало позитивний вплив і на покращення стану сфери ПБ в Україні.

Другий історичний період у сфері ПБ (2003—2012 рр.) розпочався з січня 2003 р., коли згідно з Указом Президента України від 27 січня 2003 р. №47/2003 Державний департамент пожежної безпеки та підпорядковані йому органи управління, заклади, установи та підрозділи було виведено зі складу МВС України і передано Міністерству України з питань надзвичайних ситуацій та в справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС України).

Як вже вище було вказано, період 2000—2004 рр. характеризувався позитивними зрушеннями в економічній сфері. У період 2005—2009 рр. в економічному секторі країни ситуація ускладнилася. Це було обумовлено тим, що вичерпалися екстенсивні механізми економічного розвитку, які забезпечували відповідне зростання в перші післякризові роки (2000—2001 рр.), а також у тому, що наша країна поступово наблизилась до системної кризи: взаємопов'язаних політичної, економічної, енергетичної й технічної криз.

Від світової фінансової кризи кінця 2008 — початку 2009 рр. найбільше постраждала вітчизняна промисловість. У цілому, тільки за 11 місяців 2008 р., у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, промислове виробництво скоротилося на 0,7%. На кінець 2008 р. зовнішній борг нашої країни значно зріс у порівнянні з кінцем 1999 р. За критерієм бідності проживало 70% населення України [27].

Важливим кроком для нашої країни став вступ до Світової організації торгівлі (СОТ). 16 травня 2008 р. набрав чинності ратифікований ВР України Протокол про приєднання України до Марракеської Угоди про створення СОТ і Україна стала повноправним 152-м членом цієї організації.

2009 рік характеризувався загостренням процесу розв'язання проблем у газовому секторі економіки і пройшов під знаком кризових явищ у всіх сферах суспільного життя й економіки.

Період, який розпочався з 2010 р. після президентських перегонів, характеризувався спочатку процесом поступового реформування у всіх сферах суспільного життя українського народу. У 2010—2011 рр. спостерігався приріст промислового виробництва. Але у 2012 р.

промислове виробництво скоротилося майже на 2%. Спостерігалася тенденція щорічного зменшення загальної суми заборгованості з виплати заробітної плати, хоча на низці економічно активних підприємств заборгованість перед працівниками зростає.

За період з 2003 по 2009 рр. динаміка пожеж в Україні у середньому не наростала, навіть зменшувалася до 2010 р. Разом з цим, динаміка прямих збитків зростала майже щорічно. З 2010 р. кількість пожеж в Україні знову почала зростати. Максимальна кількість пожеж прийшла на 2012 р. — 71442. Основна кількість пожеж — це пожежі у будівлях і спорудах житлового та нежитлового призначення (73%). Решту становили техногенні пожежі різного типу потенційно-небезпечних об'єктах (27%) [28; 29].

Загальна кількість пожеж перевищила цифру в 530 тис., у яких загинуло більше 31 тис. осіб. Вогнем було завдано прямих матеріальних збитків більше, ніж на 4 мільярди гривень. Пожежі в Україні, як і в попередній історичний період, стали однією із серйозних причин втрати ресурсів, матеріальних цінностей і людського потенціалу.

Враховуючи важливість і невідкладність вирішення питань у сфері ПБ в Україні постановою КМ України від 27 червня 2012 р. № 590 була затверджена "Державна цільова соціальна програма забезпечення пожежної безпеки на 2012—2015 роки". Метою Програми визначено забезпечення захисту населення, навколишнього природного середовища і небезпечних об'єктів, об'єктів підвищеної безпеки, об'єктів з масовим перебуванням людей та населених пунктів від пожеж, підвищення рівня протипожежного захисту та створення сприятливих умов для реалізації державної політики у сфері ПБ. Розв'язання проблеми забезпечення пожежної безпеки полягало у комплексному поетапному вирішенні проблемних питань у сфері ПБ шляхом впровадження організаційних засад функціонування системи протипожежного захисту на всіх рівнях, підвищення ефективності управління з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення пожежної безпеки, удосконалення законодавчої, науково-технічної і ресурсної бази, що сприятиме підвищенню рівня пожежної безпеки в населених пунктах та на об'єктах.

Особливістю другого історичного періоду стало затвердження 2 жовтня 2012 р. Кодексу цивільного захисту України, який введений в дію з 1 липня 2013 р. При цьому втратила чинність низка законодавчих і нормативно-правових актів, у тому числі і Закон України "Про пожежну безпеку".

Система освіти та наукового забезпечення сфери пожежної безпеки була оптимізована шляхом низки деяких змін: статусів вищих навчальних закладів; підпорядкування Вінницького вищого професійного училища Львівському державному університету безпеки життєдіяльності [17—20]; переходу до функціонування Інституту державного управління у сфері цивільного захисту як галузевого навчального закладу післядипломної освіти [22]; реорганізації Всеукраїнського науково-дослідного інституту цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру й Українського науково-дослідного інституту пожежної безпеки і створення на їх базі Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту [21; 22].

У цей період покращилося авіаційне забезпечення заходів цивільного захисту, у тому числі в сфері ПБ. Авіація стала діяти в межах функціонування Єдиної системи

проведення авіаційних робіт з пошуку і рятування. З 2011 р. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні містить окремий пункт 6.2 "Авіаційне забезпечення заходів цивільного захисту".

Третій історичний період розпочався з кінця 2012 р., коли пожежна безпека стала у складі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої спрямовується і координується КМ України через: Міністра оборони України до квітня 2014 р.; Міністра внутрішніх справ України з 25 квітня 2014 р.

2013 рік характеризувався незначним зниженням індексу промислової та будівельної продукції, зниженням експорту продукції, незначним зростанням цін і заробітної плати, зростанням кількості зареєстрованих безробітних на 15 %, зростанням індексу сільськогосподарської продукції на 13% [30]. Наприкінці року значно загострилась політична ситуація в країні, причиною чому стала відмова уряду України підписувати угоду щодо процесу євроінтеграції.

Особливістю 2014 р. стало: поглиблення політичної кризи в країні; поява деструктивних явищ в економіці держави; загострення зовнішньополітичної ситуації з Російською Федерацією, окупація Криму з боку Російської Федерації; виникнення проблеми газопостачання з боку Російської Федерації; розвиток сепаратизму та створення незаконних військових формувань у південно-східному регіоні країни; прийняття урядом жорстких економічних вимог МВФ щодо отримання кредиту, що призвело до підвищення цін на енергоносії та загального зростання цін на товари виробництва; зростання внутрішнього й зовнішнього фінансового боргу; дострокові перевибори Президента України; погіршення загального соціально-економічного розвитку країни.

Кількість пожеж в Україні після 2012 р. зменшилась у 2013 р. майже на 14% — до 61114. Зменшилась і чисельність загиблих на пожежах більше, ніж на 9% — до 2494 осіб. У той же час зростає частка знищеної та пошкодженої пожежами техніки на 7%. Вогнем було завдано матеріальних втрат на суму майже 3 млрд грн.: прями збитки перевищили 700 млн грн., а інші — побічні втрати [29].

У 2014 році ситуація з пожежами дещо покращилася, але частково загострилась в зв'язку з пожежами на промислових підприємствах.

Пожежі в Україні, як і в попередній історичний період, стали однією з першопричин втрати значних матеріальних цінностей, людського потенціалу та інших ресурсів.

Відповідно до Указу Президента України від 24.12.2012 р. № 726 Міністерство надзвичайних ситуацій України та Державну інспекцію техногенної безпеки України було реорганізовано у Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Управління здійснювалося Кабінетом Міністрів через Міністра оборони України.

З метою оптимізації державних цільових програм і національних проектів та економії бюджетних коштів достроково припинене згідно Постанови КМ України від 5 березня 2014 р. №71 виконання низки державних програм, у тому числі і Державної цільової соціальної програми забезпечення пожежної безпеки на 2012—2015 рр.

Система освіти перетерпіла деякі зміни. Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля була реорганізована шляхом приєднання до Національного університету цивільного захисту України. Система наукового забезпечення сфери ПБ залишилась без змін.

У рамках вирішення питання спрямування та координації діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій Постановою КМ України від 25 квітня 2014 р. її діяльність стала спрямовуватися та координуватися КМ України через Міністра внутрішніх справ.

ВИСНОВКИ

На теперішній час у країні сформовані, у цілому, організаційні й правові засади ринкової економіки, а також недержавний сектор економіки, фінансова, бюджетна та інші системи, які в сукупності визначають економічну інфраструктуру незалежності України. Замість системи директивного управління сформовано основні важелі та інструменти державного макроекономічного регулювання.

Для сфери ПБ в Україні у зазначених умовах створено та удосконалено правові засади її існування, визначені основні напрями подальшого розвитку з урахуванням євроінтеграційного процесу. Разом з тим, технологічна та технічна кризи, що обумовлені застарілістю основних матеріальних фондів виробництва та соціально-економічним станом в Україні, негативно впливають на процеси забезпечення та профілактики пожежної безпеки і часто стають причиною виникнення пожеж на виробництві.

Трансформація органів управління та їх підпорядкованості протягом усіх трьох історичних періодів функціонування сфери ПБ не завжди була обумовлена необхідністю вирішенням питань оптимізації державного управління сферою ПБ.

Література:

1. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / Колектив авторів; наук. керів. Цветков В.В. — К.: Оріяни, 1998. — 364 с.
2. Рожков А.П. Пожежна безпека: навчальний посібник [для студентів вищих закладів освіти України] / А.П. Рожков. — К.: Пожінформтехніка, 1999. — 256 с.
3. Доповідь МВС України Президенту України "Проблеми пожежної безпеки в Україні". — К.: МВС, 1999. — 70 с.
4. Статистика пожаров в Украине в 2000—2009 годах (для учета в страховых тарифах) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/09/07/07/3825/>
5. Розвиток загроз пожежовибухонебезпеки / Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2004 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2004.html
6. Доманський В.А. Державне управління пожежною безпекою України (організаційно-правовий аналіз за матеріалами діяльності Державного департаменту пожежної безпеки): дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.А. Доманський. — Київ, 2004. — 258 с.
7. Проблеми пожежної безпеки в Україні. Доповідь МВС України Президенту України. — К.: МВС, 1991. — 80 с.
8. Загальна оцінка країни Україна. ООН, 2004. — 136 с.
9. Быстряков И.К. Эколого-экономические проблемы развития производительных сил / И.К. Быстряков. — К.: Международное финансовое агентство, 1997. — 255 с.
10. Воробьев Ю.Л. Основы формирования и реализации государственной политики в области снижения рисков чрезвычайных ситуаций / Ю.Л. Воробьев. — М.: "Деловой экспресс", 2000. — 248 с.
11. Рожков А.П. Пожежна безпека на виробництві / А.П. Рожков. — К., 1997. — 448 с.
12. Постанова КМ України "Про затвердження Державної програми забезпечення пожежної безпеки на 1995—2000 роки" від 3 квітня 1995 р. № 238 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-КМУ/type-Постанова/238-95-п-03.04.1995.htm
13. Пожежна безпека в Україні. Нормативна база / упорядник О.М. Роїна. — [2-ге видання]. — К.: КНТ, 2006. — 360 с.
14. Постанова КМ України "Про заходи щодо виконання Закону України "Про пожежну безпеку" від 26 липня 1994 р. №508 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://budstandart.ua/read/document_body/id/3096948
15. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про добровільні пожежні дружини (команди) та Типового положення про пожежно-технічну комісію" від 27 вересня 1994 р. №521 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG458.html
16. Наказ МВС України "Про затвердження Положення про сільську пожежну охорону" від 17 листопада 1994 р. № 626 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0296-94>
17. Національний університет цивільного захисту України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pucz.edu.ua/rus/about/history/>
18. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ubgd.lviv.ua/content/istorichni-vihinashogo-navchalnogo-zakladu>
19. Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://fire.ck.ua/?page_id=115
20. Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.vinuch.vinnitsa.com/history1.php>
21. Український науково-дослідний інститут пожежної безпеки МНС України: становлення, діяльність, перспективи. — К.: "Українське вид-во", 2007. — 238 с.
22. Постанова КМ України "Про створення Всеукраїнського науково-дослідного інституту цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та Інституту державного управління у сфері цивільного захисту" від 7 лютого 2001 р. № 133 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/133-2001-п>
23. Постанова КМ України "Про затвердження Програми забезпечення пожежної безпеки на період до 2010 року" від 1 липня 2002 р. № 870 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2002-п>
24. Стратегія розвитку. Виступ Президента України Леоніда Кучми на першій сесії Верховної Ради України четвертого скликання 18 червня 2002 року // Голос України. — 2002. — № 111. — С. 3—5.
25. Орієнтир життєві потреби суспільства // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 43. — С. 5—6.
26. Гулевич А. Извлечет ли Украина уроки их минувшего десятилетия? / А. Гулевич // Зеркало недели. — 2000. — № 1—2. — С. 10.
27. 70% населения — за чертой бедности // ВВ. — № 235 (2155). — 11—17.12.2008. — С. 2.
28. Аналіз загроз пожежовибухонебезпеки та системи реагування на них / Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2007 році

[Електронний ресурс]. — Режим доступу.: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2007.html

29. Стан пожежної безпеки / Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні в 2013 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2013.html

30. Про соціально-економічне становище України за 2013 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References:

1. Tsvietkov, V.V. (1998), Reformuvannya derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: problemy i perspektyvy [Public Administration Reform in Ukraine: Problems and Prospects], Oriiany, Kyiv, Ukraine.

2. Rozhkov, A. P. (1999), Pozhezhna bezpeka: navchalnyi posibnyk, Pozhinformtehnika, Kyiv, Ukraine.

3. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (1999), Dopovid' MVS Ukrainy Prezydentu Ukrainy "Problemy pozhezhnoi bezpeky v Ukraini" [Report of the Ministry of Interior of Ukraine President of Ukraine "Problems of Fire Safety in Ukraine"], MVS, Kyiv, Ukraine.

4. Forinsurer (2009), "Statistics fires in Ukraine in 2000—2009 (for consideration in insurance rates)", available at: <http://forinsurer.com/public/09/07/07/3825/> (Accessed 28 June 2014).

5. State Emergency Service of Ukraine (2005), "The development of threats to fire explosion hazard National Report on the man-made and natural security in Ukraine in 2004", available at: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2004.html (Accessed 28 June 2014).

6. Domans'kyj, V.A. (2004), "State Government fire safety Ukraine (organizational and legal analysis on the materials of the State Department of Fire Safety)", Abstract of Ph.D. dissertation, Law, Kyiv, Ukraine.

7. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (1991), Problemy pozhezhnoi bezpeky v Ukraini. Dopovid' MVS Ukrainy Prezydentu Ukrainy [Issues of fire safety in Ukraine. Report of the Ministry of Internal Affairs Ukraine President of Ukraine], MVS, Kyiv, Ukraine.

8. United Nations (2004), Zahal'na otsinka krainy Ukraina [Overall Rating the country Ukraine], NY, USA.

9. Bystriakov, Y.K. (1997), Ekoloho-ekonomycheskye problemy razvytyia proyzvoditel'nykh syl [Environmental and economic problems of development of the productive forces], Mezhdunarodnoe fynansovoe ahentstvo, Kyiv, Ukraine.

10. Vorob'ev, Yu.L. (2000), Osnovy formirovaniya y realizatsyyi hosudarstvennoj polytyky v oblasti snyzheniya ryskov chrezvyhajnykh sytuatsiy [Basis for the formation and implementation of state policy in the field of disaster risk reduction], Delovoj ekspress, Moscow, Russia.

11. Rozhkov, A.P. (1997), Pozhezhna bezpeka na vyrobnyts'tvi [Fire safety at work], Kyiv, Ukraine.

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (1995), Resolution "On Approval of the State Programme on fire safety in 1995—2000 years", available at: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-%D0%9A%D0%9C%D0%A3/type-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0/238-95-%D0%BF-03.04.1995.htm (Accessed 28 June 2014).

13. Roina, O.M. (2006), Pozhezhna bezpeka v Ukraini. Normatyvna baza [Fire safety in Ukraine. Legislation], 2-d ed., KNT, Kyiv, Ukraine.

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (1994), Resolution "On measures to implement the Law of Ukraine "On Fire

Safety", available at: http://budstandart.ua/read/document_body/id/3096948 (Accessed 28 June 2014).

15. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (1994), Order "On Approval of the voluntary fire brigades (teams) and the Model Regulations on fire and Technical Commission", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG458.html (Accessed 28 June 2014).

16. Ministry of Internal Affairs of Ukraine (1994), Order "On Approval of the rural fire protection", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0296-94> (Accessed 28 June 2014).

17. National University of Civil Protection of Ukraine (1994), available at: <http://nuczu.edu.ua/rus/about/history/> (Accessed 28 June 2014).

18. Lviv State University of Life Safety (1994), available at: <http://www.ubgd.lviv.ua/content/istorichni-vihnashogo-navchalnogo-zakladu> (Accessed 28 June 2014).

19. Fire Academy named Heroes of Chernobyl (1994), available at: http://fire.ck.ua/?page_id=115 (Accessed 28 June 2014).

20. Higher Vocational School of Lviv State University of Life Safety (1994), available at: <http://www.vinuch.vinitsa.com/history1.php> (Accessed 28 June 2014).

21. Ukrain's'ke vyd-vo (2007), Ukrain's'kyj naukovodoslidnyj instytut pozhezhnoi bezpeky MNS Ukrainy: stanovlennia, diial'nist', perspektyvy [Ukrainian Research Institute of Fire Safety Emergencies of Ukraine: formation, activity, prospects], Ukrain's'ke vyd-vo, Kyiv, Ukraine.

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2001), Resolution "On the creation of the All-Ukrainian Scientific Research Institute of protecting the population and territories from emergency situations of technogenic and natural character and the Institute of Public Administration for Civil Protection", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/133-2001-n> (Accessed 28 June 2014).

23. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Resolution "On approval of fire safety for the period up to 2010", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2002-n> (Accessed 28 June 2014).

24. President of Ukraine (2002), "Development Strategy. Speech by President of Ukraine Leonid Kuchma at the first session of the Supreme Rada of Ukraine of the fourth convocation June 18, 2002", Holos Ukrainy, vol.111, pp. 3—5.

25. Uriadovyj kur'ier (2003), "Landmark vital needs of society", Uriadovyj kur'ier, vol. 43, pp.5—6.

26. Hulevych, A. (2000), "Whether Ukraine will extract their lessons of the past decade?", Zerkalo nedely, vol.1—2, pp.10.

27. VV (2008), "70% of the population — in poverty", VV, vol. 235 (2155), p. 2.

28. State Emergency Service of Ukraine (2008), "Analysis of the threats of fire and explosion hazards of response. National report on the status of technogenic and natural security in Ukraine in 2007", available at: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2007.html (Accessed 28 June 2014).

29. State Emergency Service of Ukraine (2013), "Fire safety. National report on the status of technogenic and natural security in Ukraine in 2013", available at: http://mns.gov.ua/content/annual_report_2013.html (Accessed 28 June 2014).

30. State Statistics Committee of Ukraine (2013), "Socio-economic situation in Ukraine 2013", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 28 June 2014).

Стаття надійшла до редакції 19.06.2014 р.